

**FEATURES OF NON-VERBAL COMMUNICATION
AS A BASIS FOR INTERCULTURAL INTERACTION
IN HIGHER EDUCATION**

**ОСОБЛИВОСТІ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ
ЯК ОСНОВА МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ
В ВИЩІЙ ШКОЛІ**

Nadiia Safonova¹

Viktoriya Mykhaylenko²

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-408-5-17>

Сучасний світ прагне до міжкультурної взаємодії та обміну досвідом з різними країнами. За допомогою мережі Інтернет та сучасних мас-медіа засобів зростає зацікавлення людей до певних країн чи культур. Збільшилося бажання та можливості відвідувати ці країни та спілкуватися з іноземцями. Проте, неправильне відтворення норм поведінки щодо певної лінгвокультури може спричиняти комунікативні труднощі та непорозуміння. Мовна культура – це сукупність ідей, цінностей, вірувань, установок, упереджень, міфи, релігійні обмеження та весь інший культурний «багаж», який приносять оратори до їх роботи з мовою певної культури. Мовна культура теж є займається передачею та кодифікацією мови. За думкою Шифмана, це передбачає «роль мови як основного засобу відтворення, конструювання та передача самої культури» [1, с. 58]. Соціально-культурні відмінності країн стають викликами здобуття освіти. Від них очікують спілкування, щоб адаптуватися в новому середовищі. Комунікаційна стратегія, реалізована іноземними студентами, пов'язана з культурою, яку вони приносять сюди вербально чи невербально [2].

Глобальні процеси початку ХХІ століття інтенсифікують міжнародні зв'язки, академічну мобільність студентів, міжособистісну та міжкультурну взаємодію в сучасному освітньому просторі. Адаптація іноземних студентів до ситуації навчання й проживання, зумовлена збільшенням потреби в подоланні географічних кордонів для надання освітніх послуг, стала нині важливим, але не досить розв'язаним питанням, яке стримує інтернаціоналізацію сучасної вищої освіти в Україні. Іноземні студенти намагаються спілкуватися усно, щоб никнути

¹ State University of Intellectual Technologies and Communication, Ukraine

² State University of Intellectual Technologies and Communication, Ukraine

недомовок. Вони змішали це з невербальним спілкуванням, таким як мова жестів, вираз обличчя та техніки переконання [2].

Розширення медіа, особливо зі Сполучених Штатів та інших західних країн у всьому світі, призводить до більшої невербальної подібності між культурами, але найбільші культурні відмінності в невербальній комунікації виникають у категоріях зорового контакту, дотику та особистого простору. Невербальна комунікація, як і інші форми комунікації, залежить від контексту та також відрізняється між людьми в межах певної культурної групи [3, с. 112–113].

Пошук мовних методів та основ людської культури призведе до невербального спілкування, без якого різноманітність і витонченість сучасної мовної системи була б неможливою. Поки коментування значення невербальної комунікації в еволюції людської мови, Гаррісон і Краунч припускали, що «у розвитку кожної людини невербальне спілкування передре і, можливо, структурує всю подальшу комунікацію» [4, с. 461].

Невербальній комунікації приділяється менше уваги, ніж вербальній комунікації як частині нашого повсякденного життя. Дізнатися більше про невербальне спілкування та краще усвідомити використання невербальних сигналів нами та іншими може допомогти нам бути кращими партнерами у стосунках і кращими професіоналами. Крім того, вивчення культурних відмінностей у невербальній комунікації є важливим для студентів, які подорожують за кордон, а також через наш дедалі більш багатонаціональний діловий світ і розширення різноманітності та збільшення частоти міжкультурного спілкування в межах наших власних кордонів [5].

Саме знання невербальних засобів комунікації можуть слугувати зв'язною ланкою між людьми різних культур для взаєморозуміння, адже «...лише 35% інформації в процесі комунікації передається за допомогою мови, а 65% інформації ми отримуємо за допомогою невербальних засобів» [6, с. 149]. Для порівняння особливостей невербального спілкування й адаптації іноземних студентів в нашому регіоні з особливостями інших країн обрано Туркменістан, Китай та Японію, бо в цих країнах простежується великий контраст між семантикою наших звичних жестів та поз і тою семантикою, яка притаманна цим невербальним засобам у Туркменістані та країнах Далекого Сходу. Програми співробітництва до повномасштабного вторгнення росії між МЗС України і МЗС Туркменістану розглядали перспективу поглиблення політико-дипломатичної співпраці, розвитку економічного та транспортно-логістичного спрямування [7]. Розширення і активізація торгівлі, залучення українських компаній до участі в реалізації інноваційних та інфраструктурних проєктів в Туркменістані стало

суттєвим поштовхом для поживлення співробітництва між нашими країнами, що особливо актуальним було в умовах економічного спаду через пандемію та має перспективи у майбутньому [7]. Аспекти адаптації іноземних студентів до української вищої школи є досить складними, оскільки студенти стикаються з низкою проблем (незнання державної мови, якою ведуться заняття, культури, світосприйняття). Комунікативна поведінка китайців є високо контекстною, тобто пов'язаною з ситуацією спілкування, невербальною символікою (пози, жести, положення і тощо). До того ж, відповідно до китайських традицій, говорити повинен старший (за віком, соціальним статусом, етикетною роллю тощо), а молодший повинен лише з повагою слухати та демонструвати свою зацікавленість. А комунікативна поведінка представників слов'янських народів сприймається як менш контекстна [8].

Уклін в японській культурі, на відміну від інших культур – взірць стриманості, витонченості, природності та поваги до іншої людини. Китайська поза «глибокий уклін» є найвищим виразом нерівності. Значення цієї пози можна сформулювати приблизно так: «Я вважаю себе набагато нижче за вас і готовий надавати вам різні послуги» [9, с. 216].

Туркмени в спілкуванні з оточуючими більш альтруїстичні (орієнтовані на колективізм, групизм і коммуналізм), в побуті – помірний достаток, особистісні відносини ставлять вище речових, відрізняються віротерпимістю і порівняно більшою толерантністю до невіруючих, орієнтовані на обережне поводження з природою. Туркмени, як і багато інших східних народів, дещо консервативні, свято вірять в силу традицій і намагаються їх дотримуватися. Тому для менталітету туркмен характерні риси традиційних суспільств [10]. Головною відмінністю між Україною, Китаєм та Японією є те, що українці відносяться до «контактної» нації, а китайці та японці – «неконтактної». Невербальна комунікація в Україні виражена більш експресивно, а в Китаї та Японії – стримана та спокійна. За способом використання українські жести (порівняно з японськими і китайськими) відрізняються енергійністю та інтенсивністю. Поняття проксемики можна розуміти як частина невербальної мови (або мови тіла). Дослідження науковців Карні та Кадді у цій галузі, які розглядають, наскільки малі зміни в мові нашого тіла можуть мати значні наслідки на соціальну взаємодію [11]. Проксемічні відстані країн Сходу дещо більші, ніж у слов'янських регіонах. Також китайська культура є контекстною на відміну від української. у східних слов'ян звична дистанція спілкування дещо менша, тому не треба дивуватися, коли китаєць під час розмови спробує відсунутись, щоб тримати звичну дистанцію, чим може образити співрозмовника [7]. У невербальній поведінці людей країн Далекого Сходу гендерні

розбіжності більш виражені. Більшість жестів в Японії та Китаї мають не ту семантику, що аналогічні жести у нашому регіоні. При виразі позитивного ставлення не дозволяються дотики до співрозмовника, крім рукостискання на європейський манер (тільки для чоловіків).

Володіння невербальними засобами комунікації педагогів вищої школи та знання їх особливостей у різних культурах сприяє розвитку міжкультурної компетентності індивіда у сучасному глобалізованому світі.

Список використаних джерел:

1. Schiffman, H. F. *Linguistic Culture and Language Policy*. London : Routledge, 1996. P. 58.
2. Foreign Students Communication Problem. Available at: <https://news.unair.ac.id/2015/12/25/foreign-students-communication-problem/?lang=en>
3. Pease, P., Pease, B. *The Definitive Book of Body Language*. New York, NY : Bantam, 2004. P. 112–113.
4. Harrison, R. P. et al. «The Nonverbal communication Literature». *The Journal Communication*. 1972. Vol. 22. P. 460–476.
5. Nonverbal communication in context. Available at: <https://open.lib.umn.edu/communication/chapter/4-4-nonverbal-communication-in-context/>
6. Malakhova, Yu. *Problema mizhkulturnoi komunikatsii pry vykladanni yaponskoi movy* [The problem of intercultural communication in teaching the Japanese language. Linguistic and conceptual pictures of the world: a collection of scientific papers]. Kyiv: Kyiv National University named after T.G. Shevchenko, 2013. (in Ukrainian)
7. Novyny Ministerstva zakordonnykh sprav Ukrainy. Available at: <https://mfa.gov.ua/> (in Ukrainian)
8. Bozhko, N. M. Osoblyvosti verbalnoi, neverbalnoi ta paraverbalnoi komunikatsii predstavnykiv kytaiskoho etnosu yak uchasnykiv mizhkulturnoho kontaktu. *Collection of scientific works "Pedagogy and psychology"*. Kharkiv : Kharkiv National Pedagogical University named after H.S. Skovoroda, 2017. No. 582017. P. 244–247. (in Ukrainian)
9. Kostevych, N. S. Nerozryvnist verbalnykh ta neverbalnykh zasobiv komunikatsii v yaponskii kulturi u konteksti mizhkulturnoi komunikatsii. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Serii «Filolohiia»: zbirnyk naukovykh prats*. Ostroh : National University «Ostroh Academy», 2018. No. 1(69). P. 216–218. (in Ukrainian)
10. Kovalynska, I. V. *Neverbalna komunikatsiia: navchalnyi posibnyk* [Non-verbal communication: study guide]. Kyiv : Education of Ukraine, 2014. 289 p. (in Ukrainian)
11. Carney, D. R.; Cuddy, A. J. C.; Yap, A. J. Review and summary of research on the embodied effects of expansive (vs. contractive) nonverbal displays. *Psychological Science*. 2015. 26(5), 657–663. DOI: <https://doi.org/10.1177/095679761456685>